

- 9) Greva L.: Trajtimi i frakturave me AZ të kërcirrit në eksperiment. Buletini i UT «Enver Hoxha» — Seria shkencat mjekësore, 1979, 1, 95.
- 10) Greva L.: Trajtimi i frakturave të hapura të kockave të gjata të anësive. Disertacion, 1980.
- 11) Greva L.: Parimet e trajtimit të thyerjeve të hapura dhe të shkaktuara nga AZ në kockat e kërcirrit. Buletini i UT «Enver Hoxha» — Seria shkencat mjekësore, 1985, 3, 79.
- 12) Gustilo R.B. and coll.: Prevention of infection in the treatment of the open fractures of long bones. Journal of bone and joint surg., 1974, 4, 5.
- 13) Karagoji P.: Pseudoartrozat. Tiranë, 1984.
- 14) Keraj H.: Trajtimi i frakturave të hapura me mungesa të indit kockor dhe të indeve të buta. Buletini i Mjekësisë Ushtarake, 1980, 41.
- 15) James E.T.R. and coll.: Closure of osteomyelitic and traumatic defects of the leg by muscle and musculocutaneous flaps. The journal of trauma, 1983, 23, 1.
- 16) Patzakis M.S. and coll.: The role of antibiotics in the management of open fractures. Journal bone and joint surg., 1974, 4, 532.
- 17) Petrov V.P.: Taktika hirurgiçeskogo leçenija ognestrelnih parelomov trubçatih kostej, 1984, 6, 84.
- 18) Xoxa P. e bp.: Probleme të trajtimit të thyerjeve të hapura të kockave të gjata të anësive. Shëndetësia popullore, 1978, 2, 41.

Summary

TREATMENT OF FIRE-ARM FRACTURES WITH IMPORTANT LOSS OF TISSUES

An experimental study, using 14 dogs, was carried out on the treatment of fire-arm fractures with considerable loss of tissues. The conclusion of the authors is that the key of the problem of treatment of fire-arm wounds of the limbs is their primary surgical toilet which has to be performed regardless of the time of injury. Bone autotransplants and muscle lambeaux can be applied and advisable immediately after the surgical toilet.

Résumé

TRAITEMENT DES FRACTURES CAUSEES PAR ARMES A FEU ASSOCIEES UN DEFAUT PRONONCE DE TISSUS

Les auteurs ont étudié expérimentalement dans 14 chiens le traitement des fractures associées à un défaut prononcé de tissus causés par armes à feu. Dans ces cas, selon les auteurs, le problème primordial dans le traitement des plaies des extrémités est l'élaboration primaire chirurgicale qui doit être indépendamment du temps écoulé depuis la blessure. Après ce dernier procédé il est conseillé la pose d'autotransplants osseux et de lambeaux musculaires.

RECENSIONE

MBI MONOGRAFINË «MJEKIMI ORTOPEDIK I PARODONTOPATIVE»

Vitin e kaluar, fondit të literaturës stomatologjike iu shtua edhe një vepër tjetër, «Mjekimi ortopedik i parodontopative» i KSHM Ruzhdië Qafmolla. Parodontopatitë, pas sëmundjes së kariesit të dhëmbëve, përbejnë patologjinë më të shpeshtë. Shumëllojshmëria e formave dhe vështirësia e trajtimit të tyre e bëjnë këtë patologji gjithnjë e më të mprehtë e aktuale për stomatologjinë. Për këtë arsye, edhe publikimet në këtë fushë si në literaturën e huaj, ashtu dhe në atë të vendit tonë kanë qenë dhe janë të shumta. Por çdo punim shkencor që i kushtohet kësaj patologjie, sidomos në aspektin e mjekimit të saj, përbën gjithmonë një ndihmesë që hedh dritë, sadopak, në morinë e problemeve që shtrihen për zgjidhje për mjekun stomatolog praktik.

Monografia «Mjekimi ortopedik i parodontopative», i pari punim i këtij lloji në vendin tonë, është një vepër me vlera teorike dhe praktike. Përveç këtyre, vlen të vihet në dukje se autorja në këtë vepër ndërmerri iniciativën e futjes së eksperimentit dhe përpunimit matematikor, gjë që, pa dyshim, ia rrit edhe më shumë vlerën punimit. Në këtë monografi trajtohen kryesisht mënyrat ortopedike të mjekimit të parodontopative. Ky lloj mjekimi përbën një nga format e mjekimit kompleks të kësaj patologjie, krahas atij terapeutik e kirurgjikal. Mjekimi ortopedik i parodontopative, që kryhet me anën e shinave të ndryshme, ka për qëllim fiksimin e dhëmbëve të lëvizshëm dhe shpërndarjen e trysnisë përtypëse në të gjithë dhëmbët e mbetur në gojë, duke krijuar kështu një bllok të qëndrueshëm, pra duke i kthyer dhëmbët nga elemente të veçanta në të përbashkëta, në një bllok të vetëm, solid dhe të qëndrueshëm.

Monografia përbëhet nga 114 faqe, ndahet në 6 kapituj dhe ilustron me 12 grafikë, 14 skica dhe 25 fotografi origjinale. Autorja është konsultuar me 125 burime bibliografike nga literatura e vendit dhe e huaj, duke shfrytëzuar materiale të kohëve të fundit, si tekste, monografi, artikuj dhe kumtesa të ndryshme, që bëjnë fjalë për këtë problem.

Në kapitullin e parë, pas parathënies dhe hyrjes, autorja, pasi jep disa mendime mbi parodontopatitë në përgjithësi dhe mjekimin ortopedik të tyre, e njeh lexuesin me historikun e mjekimit të kësaj sëmundjeje si në botë, ashtu edhe në vendin tonë. Në kapitullin e dytë jepen njo-

huri të shkurtra, por të nevojshme për anatominë dhe fiziologjinë e parodontit, duke e parë këtë të fundit si një njësi komplekse funksionale, si një rregullues të trysnisë përtpëse. Autorja shpjegon këtu ndryshimet që ndodhin në parodont nga shtimi i trysnisë përtpëse, duke përligjur kështu edhe mjekimin ortopedik. Ajo vëren se në të sëmuret me parodontopati, dhëmbët që mbajnë ngarkesë të madhe përtpëse kishin të shtuar sasinë e elementeve elastike, gjë që lidhet me vetinë adaptuese të periodontit për të kompensuar mbingarkesën. Gjithashtu, në studimet histologjike dhe radiologjike, ajo vëren zgjerim të hapësirës periodontale dhe ndryshime morfologjike. Këto ndryshime, të cilat autorja i studion edhe eksperimentalisht në 40 kafshë laborator, në qoftë se nuk mjekohen, bëhen të parikthyeshme, dhëmbët me kohë lëvizin dhe bien. Kështu autorja, në mënyrë krejt logjike, përligj mjekimin ortopedik, pra shpërndarjen e trysnisë përtpëse në të gjithë dhëmbët ekzistues dhe fiksimin e tyre në një bllok të vetëm dhe solid. Megjithatë, në këtë kapitull të bie në sy që autorja, në disa vende, futet në hollësira anatomico-fiziologjike, gjë që e zgjat në mënyrë të panevojshme këtë pjesë, duke dalë kështu nga qëllimi i këtij punimi.

Kapitulli i tretë trajton problemin e diagnozës dhe kufizin e mjekimit ortopedik. Në këtë kapitull autorja përshkruan format e parodontopative që i nënshtrohen mjekimit ortopedik, e nisur nga klasifikimi ndërkombëtar që i bëhet kësaj patologjike. Kështu autorja, në formën inflamatore kronike të parodontopative, ka zbatuar 11 shina, në formën distrofike 21 dhe në atë të përzier 47, kurse në dezmodontozë ka zbatuar 3 shina fikse dhe 6 të lëvizshme. Kështu, nga 88 raste që autorja ka marrë në studim, ka takuar 71.5% të rasteve me lizë kockore drejtvizore, 9.09% me lizë kulmore dhe 19.3% të ndërthurur.

Në mjekimin ortopedik të parodontopative, autorja shpjegon në mënyrë dialektike zhvillimin e procesit patologjik në formën e kalimit me hop pa shpërthim nga gjendja e kompensuar në atë të pakompensuar. Ajo shpjegon se ndryshimet e vogla dhe të fshehta sasiore japin më vonë, gradualisht, ndryshime cilësore, në fillim mikroskopike e më vonë makroskopike. Në këtë mënyrë, kuptohet që procesi i zhvillimit, i ecurisë së parodontopative është një hop pa shpërthim, një formë e grumbullimit gradual të elementeve të cilësisë së re, që shoqërohet me zhdukjen e elementeve të cilësisë së vjetër. Problemin e vendosjes së shinave, autorja e ka trajtuar sipas indikacioneve klinike, funksionale dhe radiologjike. Në këtë pjesë ajo bën edhe një përpunim matematikor të raportit koronë-rrënjë të dhëmbëve që do t'u vendoset shina dhe që janë prekur nga parodontopatia. Kështu lexuesi krijon bindje të plotë se kur mund të zbatohet shina me rezultat dhe, nisur nga kjo, kur ato janë të paefektshme, pra kur kundraindikohen.

Në kapitullin e katërt, që, padyshim, është dhe pjesa më e gjerë dhe më e rëndësishme e këtij punimi, trajtohen mënyrat dhe mjetet e mjekimit ortopedik të parodontopative. Në këtë kapitull autorja trajton mënyrat kryesore të mjekimit, ortopedik, që janë dekontikimi i dhëmbëve për arritjen e një artikulimi të barazuar dhe shini i tyre. Këtu, përveç mjekimit kryesor, i kushtohet kujdes i duhur dhe disa masave parandaluese, që ndikojnë në lindjen ose keqësimin e procesit patologjik si rregullimi i mbushjeve të këqija, pastrimi i gurzave, heqja ose

rregullimi i protezave të papërshtatshme etj., të cilat, siç janë vërtetuar nga vetë autorja në mënyrë eksperimentale, ndikojnë mbi sëmundjet. Ky kapitull ilustron me një material të bollshëm klinik nga përvoja e vetë autores, ku përfshihen 109 shina me materiale e forma të ndryshme, nga të cilat 72 shina protezë, 27 shina fikse dhe 10 të lëvizshme.

Kapitulli i pestë trajton mjekimin ortopedik të parodontopative. Autorja këtu e shpjegon drejt shininin dhe i jep vendin që i takon, krahas masave të tjera mjekuese që përdoren në parodontopati, si ai terapeutik dhe kirurgjik. Ajo me të drejtë hedh poshtë çdo mbivlerësim që mund t'i bëhet njëres ose tjetres metodë mjekimi. Ajo e konsideron mjekimin ortopedik si një masë të rëndësishme dhe të efektshme, që ndihmon në mjekimin kompleks të parodontopative, duke i dhënë përparësi, në radhë të parë, mjekimit terapeutik.

Monografia përfundon me vërtetimet e rezultateve të mjekimit ortopedik të parodontopative. Këtu autorja përshkruan rezultatet e afërta të mjekimit, si edhe ato të largëta, shtjellon arritjet e këtyre rezultateve, duke i krahasuar edhe me ato të autorëve të tjerë, pastaj vazhdon me kujdesin që duhet të ketë i sëmuri për shinat e gojën dhe përfundon me vazhdimin e domosdoshëm të mjekimit ortopedik.

Në këtë pjesë autorja, kur trajton faktorët dinamikë, karakterin e kafshimit, format e mbylljes dhe artikulimit, polemizon me autorë të ndryshëm, të cilët pretendojnë se parodontopatia takohet më shpesh në mbyllje ortognatike, ndërsa në mbylljen e hapur ajo mungon. Ajo ka bindjen se rregullimet dinamike të raporteve të ndërsjellta midis dy nofullave paraqesin një faktor favorizues për shfaqjen e parodontopative. Në këtë përfundim autorja arrin nga përvoja e saj, nga rastet klinike që ajo ka marrë në studim.

Kontrollin e të sëmureve të mjekuar autorja e ka bërë pas gjashtë muajsh, nëntë muajsh dhe një viti. Nga kontrollat autorja ka gjetur të përmirësuar 19 të sëmure ose 21.5% të rasteve, me ndërprerje të procesit patologjik 56 raste ose 63.6% dhe 13 raste ose 14.7% me përparim apo keqësim të procesit. Me gjithë mjekimin ortopedik, në 13 raste autorja nuk ka pasur rezultat, gjë që është e logjikshme, pasi vërteton edhe një herë faktin se parodontopatia nuk lidhet vetëm me faktorë lokalë, ku hyn dhe mjekimi ortopedik, por edhe me një sërë faktorësh të tjerë, të njohur e të panjohur, lokalë e të përgjithshëm. Për sa i përket prognozës së dhëmbëve të prekur nga parodontozë dhe të mjekuar me metodën ortopedike të shininimit dhe, në përgjithësi, të mjekimit kompleks të kësaj sëmundjeje, do të ishte më mirë që kontigjenti i të sëmureve të marrë në kurë të ishte më i madh dhe koha e rikontrollit të ishte më e gjatë.

Punimi është paraqitur thjesht, bukur dhe kuptueshëm si nga ana shkencore, ashtu edhe nga ajo gjuhësore. Ai përshkruhet nga ideologjia marksiste-leniniste e Partisë sonë në lidhje me studimin materialist të fakteve dhe dukurive. Autorja mban qëndrim kritik ndaj autorëve të huaj, jep mendime të saj, duke u mbështetur në fakte klinike, në vërtetime vetjake. Ky punim ka vlerë për studentët dhe mjekun e përgjithshëm stomatolog, por, në mënyrë të veçantë, për ata mjekë që merren me mjekimin e parodontopative, e në veçanti me mjekimin ortopedik të saj.

Efekt të mirë në mjekimin e parodontopative, siç pohon dhe vetë autorja, japin masat komplekse, lokale dhe të përgjithshme, terapeutike, kirurgjike dhe ortopedike. I parë nga ky këndvështrim, monografia trajton vetëm një anë të këtij problemi, vetëm mjekimin ortopedik. Ajo do të ishte e plotë dhe do të trajtonte në tërë kompleksitetin e vet këtë patologji nëse do të trajtohej njëherësh dhe mjekimi terapeutik dhe kirurgjik, që, sigurish, do të plotësohej nga specialistët përkatës. Një gjë e tillë, mendoj se do t'ia shtonte vlerat punimit dhe do ta bënte të përdorshëm për të gjithë masën e stomatologëve tanë.

Doc. Foto Toti

RECENSION

I LIBRIT «VEPRIMI I RREZATIMEVE JONIZUESE MBI SISTEMIN E GJAKUT»

Kohët e fundit, në libraritë e vendit është vënë në qarkullim libri i KSHM Gjergji Aleksi «Veprimi i rrezatimeve jonizuese mbi sistemin e gjakut». Ai ndahet në dy pjesë: në të parën, prej 32 faqesh, ku flitet mbi të dhënat e përgjithshme të sëmundjes akute të rrezes, dhe në të dytën, prej 153 faqesh, mbi rezultatet e punimit. 7 faqet e fundit i zënë përfundimet e përgjithshme. Libri mbyllet me literaturën prej 225 burimesh, një pjesë e të cilave është e autorëve vendas. Pjesa më e rëndësishme e librit padyshim, është e dyta, ku trajtohen me imtësi metodika e punimit dhe rezultatet e vjela. Punimi është eksperimental, i realizuar në 251 kafshë, 196 qen dhe 55 lepuj, të ndarë në 3 seri me grupe kontrolli të rrezatuara me dozë nga 100-1500 rëntgen. Libri është i pajisur me 25 pasqyra dhe 80 grafikë, që paraqesin ecurinë e elementeve të gjakut periferik e qendror.

Ndryshimet e sistemit të gjakut në sëmundjen akute të rrezes zënë vendin kryesor gjatë gjithë ecurisë së sëmundjes, sepse ky është një nga sistemet më të ndjeshme ndaj rrezatimeve jonizuese. Shpeshherë tërësia e ndryshimeve sasiore e cilësore, që pësojnë elementet e gjakut qendror e periferik në s.a.r., shpreh sasinë e dozës së menjëhershme të rrezatimit dhe shkallën e sëmundjes. Rrjedhimisht, ekziston një lidhje e ngushtë midis përcaktimeve të elementeve të gjakut dhe klinikës së sëmundjes. Të dhënat që merren kanë rëndësi orientuese jo vetëm për dozat e marra, por edhe për klinikën, mjekimin dhe prognozën e sëmundjes. Ky problem kaq i rëndësishëm mund të zgjidhet, ashtu siç thotë autori, nëpërmjet përdorimit të të ashtuquajturve «dozimetra» ose «indikatore biologjike», prej të cilëve të volitshëm, të shpejtë dhe përafërsisht të përpiktë paraqiten indikatorët e gjakut periferik, siç janë leukocitet, neutrofilet, limfocitet, trombocitet, retikulocitet etj. Pra, autori trajton problemin e ndryshimeve biologjike në qelizë, çka lidhet edhe me mekanizmin e dëmtimit qelizor që sot përbën thelbin e problemeve të radiobiologjisë. Mjaft bindëse për vlerën dhe ekuakzitetin e këtij punimi është shifra 21627 analiza të bëra të gjakut periferik e qendror.

Autori në punimin e tij vërtetoi në mënyrë origjinale reaksionin favor karakteristik të ndryshimeve të elementeve të gjakut periferik, sidomos në serinë e bardhë. Këtu ai pa se të gjithë elementet e studiara në kafshët që u mjekuan qëndrojnë më lart në krahasim me ato, që u vunë re në grupet e kontrollit.